

Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Οικονομία

Τόμ. 2 (2019)

Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Ελλάδα-Ευρώπη 2020: Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα, Νέες Τεχνολογίες, Καινοτομία και Οικονομία», Λαμία 28, 29, 30 Σεπτεμβρίου 2018

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ & ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ,
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

»»»»

Πρακτικά
2ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή
"Ελλάδα - Ευρώπη 2020:
Εκπαίδευση, Διά Βίου Μάθηση, Έρευνα,
Νέες Τεχνολογίες, Καινοτομία και Οικονομία"

Υπό την Αιγίδα της
Α.Ε. του Προέδρου της Δημοκρατίας
κυρίου Προκοπίου Παυλόπουλου
28-30 Σεπτεμβρίου 2018, Λαμία

Οργάνωση: - Ελληνικό Ινστιτούτο Οικονομικών
της Εκπαίδευσης & Διά Βίου Μάθησης
της Έρευνας & Καινοτομίας - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Συνεργασία: - Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας
- Δήμος Λαμιέων

Επιμέλεια/Πρακτικά: Ε. Καραϊσκού & Γ. Κουτρογιάνος

«Οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ως καινοτόμο εφόδιο του εκπαιδευτικού σε δομές πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης»

Εμμανουήλ Δημ. Αγγελάκος, Παναγιώτα Παν. Κοβάνη

doi: [10.12681/elrie.1524](https://doi.org/10.12681/elrie.1524)

Οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ως καινοτόμο εφόδιο του εκπαιδευτικού σε δομές πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης

Αγγελάκος Εμμανουήλ¹, Κοβάνη Παναγιώτα²

manosagelakos@gmail.com, gioulikovani@gmail.com

¹Δ.Ε., ²Δ.Ε.

Περίληψη

Σε ένα δημοκρατικό και ανοικτά σκεπτόμενο περιβάλλον εκπαίδευσης, η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη, ο σεβασμός στην πολιτισμική ετερότητα και η εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης, αποτελούν βασικές αξίες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Με τις εν λόγω αξίες να αποτελούν τον κινητήριο άξονα ως προς την εκπαιδευτική λειτουργία, ο εκάστοτε εκπαιδευτικός στόχος, μπορεί να προσεγγιστεί παραγωγικά και αποτελεσματικά σε ένα περιβάλλον εκπαίδευσης το οποίο το χαρακτηρίζει η διαφορετικότητα ως προς την πολιτισμική προέλευση. Με ομάδα στόχο τα παιδιά των προσφύγων, των μεταναστών, τους παλλινοστούντες, τους Ρομά και τους μουσουλμάνους της Θράκης, η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα καλείται να αντιμετωπίσει μια σύγχρονη εκπαιδευτική πρόκληση, προκειμένου να υπάρξει η ομαλή και ουσιαστική τους ένταξη στις γηγενείς κοινωνίες. Οι εκπαιδευτικοί της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, λαμβάνοντας τον ρόλο του εμπνευστή, χρήζουν των απαραίτητων γνώσεων και διδακτικών τεχνικών, ούτως ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν σημαντικά και δύσκολα φαινόμενα κατά την μαθησιακή διεργασία, όπως είναι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία.

Λέξεις Κλειδιά: Διαπολιτισμικότητα, Ενσυναίσθηση, Ισοτιμία, Αποδοχή, Ενσωμάτωση Αλληλεγγύη, Σεβασμός.

Abstract

In a democratic and open minded learning environment, empathy, solidarity, respect for cultural diversity and the elimination of nationalistic thinking are key values of intercultural education. With these values being the driving force in terms of educational function, each educational objective can be approached productively and effectively in a learning environment characterized by diversity in cultural origin. By targeting the children of refugees, immigrants, returnees, Roma and Muslims in Thrace, intercultural education in Greece is called upon to face a modern educational challenge in order to ensure a smooth and meaningful integration into native societies. Teachers of intercultural education, taking the role of an animator, need the necessary knowledge and teaching techniques to deal with important and difficult phenomena in the learning process, such as racism and xenophobia.

Keywords: Interculturalism, Empathy, Parity, Acceptance, Integration Solidarity, Respect.

1. Εισαγωγή

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει εδραιωθεί ως ένα διακριτό επιστημονικό πεδίο της παιδαγωγικής, στο ευρύτερο πλαίσιο δομών και φορέων εκπαίδευσης. Στόχος της είναι η εκπαίδευση των μαθητών, με κοινό σημείο αναφοράς το διαφορετικό πολιτισμικό και γλωσσικό περιβάλλον. Στην παρούσα εργασία θα επιχειρήσουμε να αποτυπώσουμε τους σημαντικότερους στόχους και τις βασικές αξίες, οι οποίες αναδεικνύονται σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον εκπαίδευσης, όπως η αλληλεγγύη, ο αμοιβαίος σεβασμός και η σημασία του να μπαίνεις στην θέση του άλλου, ενεργοποιώντας και αναπτύσσοντας την δεξιοτήτα της ενσυναίσθησης.

Επιπροσθέτως θα αναφερθούμε σε ένα παράδειγμα διδασκαλίας, η οποία βασίζεται στις εν λόγω αρχές και αξίες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αναδεικνύοντας τη σημασία τους στην εκπαιδευτική δυναμική. Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία είναι φαινόμενα τα οποία καλείται να αντιμετωπίσει ο εκπαιδευτικός διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αλλά και μέσα από τα οποία

χρησιμοποιώντας τις απαραίτητες διδακτικές πρακτικές, να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές ως προς την πολιτισμική ετερότητα.

Τέλος θα παρουσιαστούν συμπεράσματα και προτάσεις που αφορούν στην ομαλή και αποτελεσματική διαπολιτισμική εκπαιδευτική διεργασία, με κεντρικό πυρήνα την δημιουργία και την διατήρηση ενός «ανοικτά» σκεπτόμενου εκπαιδευτικού συστήματος με δημοκρατικό χαρακτήρα.

2. Αρχές της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Σύμφωνα με τον Essinger (1991), η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί την εκπαιδευτική λύση σε προβλήματα διαπολιτισμικής φύσης τα οποία προκύπτουν στα πολυπολιτισμικά κοινωνικά περιβάλλοντα. Οι βασικές αρχές, που διέπουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση διατυπώνονται από τον Essinger ως εξής:

α) η εκπαίδευση για ενσυναίσθηση (empathy), στην οποία γίνεται μια σημαντική προσπάθεια κατανόησης του άλλου τοποθετώντας τον εαυτό μας στη θέση του, προκειμένου να εξαλειφθούν στερεότυπα και προκαταλήψεις ως προς την διαφορετικότητα, σκεπτόμενοι και δρώντας υπό το πρίσμα της θέασης της δικής του οπτικής γωνίας (Αυγέρη, 2010: 132).

β) η εκπαίδευση για αλληλεγγύη, σε προσπάθεια αντιμετώπισης της κοινωνικής ανισότητας και αδικίας. Κάθε άνθρωπος έχει την δική του προσωπικότητα και την δική του αξία, καλούμενος να αντιμετωπίσει κοινά με όλους καθημερινά προβλήματα. Η αμοιβαία υποστήριξη σε συνδυασμό με κοινά και ισάξια για όλους κριτήρια αντιμετώπισης, καλλιεργούν ένα πολύ δυνατό εφόδιο στην εκπαίδευση, αυτό της συλλογικής συνείδησης.

γ) η εκπαίδευση για διαπολιτισμικό σεβασμό και γενικότερα το σεβασμό της πολιτισμικής ετερότητας. Ενεργώντας με πιο «ανοικτό μυαλό» απέναντι στους άλλους πολιτισμούς και τη συμμετοχή αυτών στον γηγενή πολιτισμό αποδίδεται πλέον ένα δημοκρατικό πλαίσιο αναφοράς για όλους, χρίζοντας την εκπαίδευση ως ανοικτά σκεπτόμενη απέναντι στο φαινόμενο της πολυπολιτισμικότητας (Νικολάου, 2011: 131).

δ) η εκπαίδευση προκειμένου να εξαλειφθεί ο εθνικιστικός τρόπος σκέψης, με την ταυτόχρονη απαλλαγή και μετασηματισμό απόψεων σχετικά με εθνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις, ενισχύοντας τον γόνιμο στοχαστικό διάλογο και της ουσιαστικής επικοινωνίας κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας. Η εθνική καταγωγή έρχεται πλέον σε δεύτερη μοίρα απέναντι στον αλληλοσεβασμό και την αλληλεγγύη, ανεξαρτήτως πολιτισμικής προελεύσεως (Νικολάου, 2009: 232).

2.1 Αξίες της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Διαπολιτισμικές αξίες όπως η αρχή της ισοτιμίας των πολιτισμών, η παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλους και ισοτιμία στο μορφωτικό πλαίσιο αναφοράς, προσδίδουν τη δύναμη προς ενσωμάτωση διαφορετικών πολιτισμών στον γηγενή πολιτισμό, χωρίς απαραίτητα να παρουσιάζεται το φαινόμενο την αυταπάρνησης του εκάστοτε διαφορετικού πολιτισμού, προκειμένου να γίνουν αποδεκτοί από το γηγενή κοινωνικό και πολιτισμικό σύνολο. Σεβόμενοι την αξία της γλωσσικής και πολιτισμικής διαφοράς και αποδεχόμενοι την διαφορετικότητα ως εκπαιδευτικό πλεονέκτημα, εκπαιδευτικοί και μαθητές δύναται να επιτύχουν αποτελεσματικά και αποδοτικά μαθησιακά αποτελέσματα (Δαμανάκης, 1998: 51-57).

Οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα αποδώσουν στους εκπαιδευτικούς:

- Διαπολιτισμική επίγνωση
- Διαπολιτισμική κατανόηση
- Διαπολιτισμικές επικοινωνιακές δεξιότητες

Οι εκπαιδευτικοί παίρνουν τον ρόλο του καθοδηγητή και εμπνευστή στις σχολικές μονάδες με πολυπολιτισμικό χαρακτήρα, διαμορφώνοντας τους μαθητές σε μελλοντικούς ενεργούς και κοινωνικά υπεύθυνους πολίτες.

Αξιοσημείωτα αποτελέσματα έχει η διαπολιτισμική εκπαίδευση στους μαθητές αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη, καλλιεργείται το ομαδικό πνεύμα, αποδίδοντας τους ικανότητες και ευελιξία προσαρμογής στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Η ομαλή ένταξη όλων των παιδιών στη σχολική μονάδα και την ένταξη των ιδίων και των οικογενειών τους στην ελληνική κοινωνία αποτελεί προϋπόθεση κοινωνικής συνοχής και ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής και ανοικτά σκεπτόμενης εκπαίδευσης, το διαπολιτισμικό σχολείο στη σύγχρονη εκπαιδευτική κοινότητα τείνει να αποδέχεται την διαφορετικότητα του άλλου, ενσωματώνοντας τον και όχι κάνοντας τον όμοιο με τις γηγενείς παραδοχές. Επιπροσθέτως προωθεί την συνεργασία μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών, αναδεικνύοντας τη σημασία των εκάστοτε, διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, βιωματικών εμπειριών, μεταδίδοντας τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, προκειμένου να ενταχθούν αποτελεσματικά οι μαθητές στην γηγενή κοινωνία, μολονότι χαρακτηρίζονται από διαφορετικές γλωσσικές και γνωστικές αξίες.

Με γνώμονα τις εν λόγω αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, στην επόμενη ενότητα θα παρουσιαστεί ένα παράδειγμα αντιμετώπισης μιας προβληματικής κατάστασης σε ένα σχολείο μέσης εκπαίδευσης.

2.2 Στόχοι Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Ο απώτερος βασικός στόχος του πολυπολιτισμικού περιβάλλοντος εκπαίδευσης, είναι η απόδοση των απαραίτητων εφοδίων στους μαθητές, προκειμένου να αναπτύξουν γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές διαμέσου μια μεταγνωστικής λειτουργίας, η οποία θα τους ενσωματώσει στην γηγενή κοινωνία ως ισότιμα και ενεργά μέλη. Η επίτευξη του εν λόγω στόχου χρήζει ουσιαστικών παιδαγωγικών παρεμβάσεων, με γνώμονα την πολιτισμική διαφορετικότητα, την επικοινωνιακή δυσκολία και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών σε γλωσσικό επίπεδο μάθησης.

Επιπροσθέτως, η αποδοχή μέσα από τη συνολική αναθεώρηση του συστήματος εκπαίδευσης και όχι μόνο η αντίστοιχη με τους γηγενείς μαθητές, κάθετη μεταφορά γνώσεων και δεξιοτήτων σε μαθητές με διαφορετική πολιτισμική προέλευση, γνωστικό και γλωσσικό υπόβαθρο, προσδίδουν σημαντικό σκοπό και κίνητρο στους εκπαιδευτικούς των πολυπολιτισμικών περιβαλλόντων εκπαίδευσης.

Κινούμενοι σε παράλληλο άξονα δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση από τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, η αποτροπή της ξενοφοβίας διαμέσου κατανόησης της διαφοράς, αναδεικνύοντας την αξία του σεβασμού ως προς τους άλλους πολιτισμούς. Η απόδοση ίσων ευκαιριών στη μαθησιακή διαδικασία και λειτουργώντας με ενσυναίσθηση, θα αποδώσει τα χαρακτηριστικά του αμοιβαίου σεβασμού, της αλληλοκατανόησης και της αμοιβαίας αποδοχής, ανάμεσα σε γηγενείς και παλλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές (Γκότοβος, 2002, Μπεζάτη & Θεοδοσοπούλου, 2006).

«Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στοχεύει στην καθιέρωση μιας κοινωνίας με αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση, με πνεύμα αμοιβαιότητας και ισότητας στα κοινωνικά μέλη, με αμοιβαία αποδοχή των εκατέρωθεν αξιών και ακόμα των βασικών δικαιωμάτων που έχουν τα κοινωνικά όντα σύμφωνα με το Χάρτη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων» Παπός (1998:301).

Το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης, πλαισιωμένο με τις απαραίτητες παιδαγωγικές προσεγγίσεις και πρακτικές, όπως της ομαδικής συνεργασίας, αποτελεί μια αποτελεσματική στρατηγική εκπαίδευσης, συμβάλλοντας στην αμοιβαία αποδοχή, αναδεικνύοντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης και παραμερίζοντας αν όχι εξαλείφοντας, αρνητικές υιοθετημένες προκαταλήψεις και στερεότυπα μεταξύ των παιδιών.

3. Διδάσκοντας σε πολυπολιτισμικό σχολείο. Ένα παράδειγμα διδασκαλίας

Ο εκπαιδευτικός, με την είσοδο του στην αίθουσα, παρατηρεί ένα κλίμα διαφοροποιημένο απέναντι στα συνήθη μαθησιακά κλίματα που είχε αντιμετωπίσει στο παρελθόν. Ανάμεσα στους γηγενείς μαθητές, το σύνολο πλαισιώνει και μια μικτή ομάδα αποτελούμενη από αγόρια και κορίτσια διαφορετικής πολιτισμικής προελεύσεως, με αποτέλεσμα να γίνονται ευδιάκριτα δύο πολύ βασικά προβλήματα στα πλαίσια της μεταξύ τους επικοινωνίας.

Τα προβλήματα αυτά ήταν τα εξής :

- Η γλωσσική ετερότητα.
- Η πολιτισμική ετερότητα και διαφορετική κουλτούρα.

Επιπροσθέτως παρατηρήθηκε η συγκεκριμένη ομαδοποίηση τους, δηλαδή ήταν ευδιάκριτη η ανάγκη τους να βρίσκονται κοντά με κάποιον ομοεθνή τους. Το άγχος που κυριεύει τους εκπαιδευόμενους σχετικά με την μαθησιακή διαδικασία, δημιουργούσε εντάσεις και η ατμόσφαιρα διαφαινόταν αρκετά «ηλεκτρισμένη». Ένα από τα πιο δύσκολα και ταυτόχρονα σημαντικά έργα του εκπαιδευτικού είναι η εμπύχωση, η αποφόρτιση του άγχους τους και η δημιουργία θετικού μαθησιακού κλίματος στην αίθουσα.

3.1 Προσπάθεια αποδοχής της διαφορετικότητας μέσω ενεργητικών διδακτικών τεχνικών

Οι συναισθηματικοί παράγοντες, όπως το άγχος και ο φόβος της αποτυχίας απέναντι στην ομάδα, είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των μαθητών με διαφορετική πολιτισμική προέλευση. Το συγκεκριμένο τμήμα μέσης εκπαίδευσης, χαρακτηρίζεται από την ανομοιογένεια όσον αφορά γλώσσα, θρησκεία και κουλτούρα. Εκπροσωπώντας ο εκπαιδευτικός την διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα, πρέπει να λάβει πολύ σοβαρά υπόψη τις προσπάθειες για αφομοίωση, ένταξη και ενσωμάτωση στον κόσμο της γνώσης, διαμέσου της συνύπαρξης πολλών διαφορετικών πολιτισμών και ταυτοτήτων. Άλλωστε και οι μαθητές συνδυάζοντας τον πολιτισμό τους, με τον πολιτισμό της χώρας στην οποία ζουν, δημιουργούν ένα πιο δυνατό υπόβαθρο στοχεύοντας σε μια καλύτερη ποιότητα ζωής (Μ. Πολέμη-Τοδούλου, 2005:214).

Ανεξαρτήτως όμως πολιτισμικής προέλευσης, όλοι οι μαθητές έχουν ίσες ευκαιρίες και δικαιώματα στη γνώση. Επίσης καταθέτοντας τις προσωπικές βιωματικές εμπειρίες τους τις οποίες αποκτούν μέσα από τον προσωπικό, οικογενειακό και το κοινωνικό βίο γενικότερα, εμπλουτίζουν επιβεβαιώνουν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Με γνώμονα αυτό ακριβώς το στοιχείο και θέλοντας να δημιουργήσει ένα θετικό μαθησιακό κλίμα, ο εκπαιδευτικός με μια μικρή εισήγηση μεταδίδει τα πλεονεκτήματα της ετερότητας στους μαθητές του, εξηγώντας ότι όλοι έχουν ίσα δικαιώματα στην εκπαίδευση. Ας μη ξεχνάμε άλλωστε ότι και ο ίδιος, ως ενεργό μέλος της εκπαιδευτικής διεργασίας, είναι μέρος αυτής της ετερότητας.

Ο εκπαιδευτής θέλοντας να αναπτύξει την αμοιβαία ανατροφοδότηση και να δημιουργήσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ τους, χωρίζει τους συμμετέχοντες σε ομάδες εργασίας. Στοχεύοντας στην υιοθέτηση κοινού σκοπού από όλους θέλει να τους κάνει να νιώσουν οικειότητα μεταξύ τους, προωθώντας το κλίμα του αλληλοσεβασμού και της αλληλεγγύης. Στη συνέχεια παροτρύνει τις ομάδες να κάνουν μια άσκηση η οποία αποτελείται από ελληνικούς ορισμούς επαγγελματιών, τους οποίους καλούνται να μετατρέψουν στη μητρική τους γλώσσα οι αλλοδαποί και παλλινοστούντες μαθητές και σε όποια γλώσσα εκτός της ελληνικής γνωρίζουν οι γηγενείς μαθητές. Με τον τρόπο αυτό επιχειρεί να επιτευχθεί η ενεργοποίηση των μαθητών ως προς την διαφοροποιημένη γλωσσική επικοινωνία. Επίσης θα νιώσουν σημαντικοί και χρήσιμοι, νιώθοντας το αίσθημα της ίσης αντιμετώπισής τους μέσα στην ομάδα.

Η κορύφωση έρχεται με το ενδιαφέρον τους για εμπλουτισμό των γνώσεών τους, βλέποντας λέξεις και προτάσεις γραμμένες σε διαφορετικές γλώσσες από την δικιά τους. Οι ομάδες παρουσιάζουν στην ολομέλεια τα αποτελέσματα της άσκησης, δίνοντας το έναυσμα για έναν γόνιμο δημοκρατικό διάλογο στην ολομέλεια. Έτσι το αρχικό άγχος τους για την γλωσσική ετερότητα του τμήματος, μετατρέπεται σε μια ξεχωριστή εμπειρία για όλους. Μέσα σε λίγα λεπτά το μαθησιακό κλίμα έχει

ήδη αρχίσει να αποκτά θετική μορφή και ακούγονται συνομιλίες σε τρεις ή τέσσερις διαφορετικές γλώσσες με επίκεντρο πάντα την ελληνική γλώσσα (Α. Τσιμπουκλή, 2012 : 39-40).

3.2 Αντιμετώπιση ρατσισμού και ξενοφοβίας στην μαθησιακή διαδικασία

Μετά την πραγματοποίηση της άσκησης και κατά την διάρκεια της συζήτησης μεταξύ όλων, ο εκπαιδευτής έρχεται αντιμέτωπος με μια νέα προβληματική η οποία χαρακτηρίζει την ομάδα. Διαπιστώνεται μια μορφή «ρατσισμού» απέναντι σε εκπαιδευόμενους προερχόμενους από «θεωρητικά» πιο υποανάπτυκτες χώρες. Παρατηρείται έντονα ότι οι συμμετέχοντες από αναπτυσσόμενες χώρες ενεργούν με κύριο άξονα την ατομικότητα, σε αντίθεση με αυτούς των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, τους οποίους χαρακτηρίζει η συλλογικότητα. Ο εμψυχωτής και συντονιστής (εκπαιδευτικός), θέλοντας να αναδείξει την έννοια της ισότητας και του αμοιβαίου σεβασμού στα μέλη της ομάδας, γράφει στον πίνακα τις χώρες προέλευσης των εκπαιδευόμενων και στη συνέχεια εφαρμόζει την τεχνική ερωτήσεις-απαντήσεις. Κάνει ερωτήσεις τόσο στους γηγενείς όσο και τους παλλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές σχετικά με την χώρα τους και την πολιτισμική τους προέλευση γενικότερα, με απώτερο σκοπό να εξάγει θετικές απαντήσεις από τους ίδιους, όπως:

- Ποια είναι τα σημαντικότερα μνημεία εθνικής σημασίας της χώρας σας;
- Μπορείτε να αναφέρετε κάποιους διάσημους συμπατριώτες σας;
- Ποιες είναι οι ομορφότερες τοποθεσίες που μπορεί να επισκεφτεί κάποιος στη χώρα σας;

Καταγράφει τις απαντήσεις στο πίνακα και δημιουργεί μια ανοιχτή συζήτηση με όλους την οποία και συντονίζει, προσθέτοντας όπου κριθεί σκόπιμο και τις δικές του απόψεις. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται η συμβολή κάθε πολιτισμού, τόπου και κουλτούρας στο κοινωνικό σύνολο, ανεξαρτήτως από την παρούσα οικονομική και κοινωνική του θέση στον παγκόσμιο χάρτη. Επίσης παροτρύνει τους μαθητές διαμέσου της κριτικής σκέψης να λειτουργήσουν με ενσυναίσθηση απέναντι στην διαφορετικότητα και τους ετέρους πολιτισμούς. Σκεπτόμενοι πλέον με πιο «ανοιχτό μυαλό» και στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού στοχαστικού διαλόγου, εισέρχονται ακούσια στην διαδικασία του κριτικού στοχασμού, επαναπροσδιορίζοντας τις μέχρι πρότινος σκέψεις και αντιλήψεις τους, χρησιμοποιώντας την ανατροφοδότηση απλών αλλά έγκυρων πληροφοριών, από τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας (Μ. Πολέμη-Τοδούλου, 2005 : 223).

Το θετικό μαθησιακό κλίμα της σχολικής τάξης χαρακτηρίζουν πλέον θεμελιώδεις πυλώνες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως ο αλληλοσεβασμός, η αλληλεγγύη και η ενσυναίσθηση. Η εκπαιδευτική διεργασία έχει μετατραπεί πια σε μια αστείρευτη πηγή γνώσεων για όλους, συμπεριλαμβανομένου του εκπαιδευτικού. Στην αίθουσα αιωρούνται πληροφορίες συγκεντρώνοντας κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα διαφόρων πολιτισμών, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενός πολυπολιτισμικού περιβάλλοντος μάθησης.

4. Συμπεράσματα

Το πολυπολιτισμικό περιβάλλον εκπαίδευσης δίνει καθημερινά και διαρκώς μια «μάχη», ως προς την αποτροπή της πιθανά αρνητικής διάκρισης, μεταξύ γηγενών, αλλοδαπών και παλλινοστούντων μαθητών, ενισχύοντας έναν ισότιμο και δημοκρατικό χαρακτήρα εκπαίδευσης για όλους, σε έναν χώρο διδασκαλίας της γλώσσας της χώρας υποδοχής και ταυτόχρονα της μητρικής γλώσσας. Βασικό στην αντιρατσιστική, φιλική, ειρηνική και αντισεξιστική εκπαίδευση, καταπολεμά πιθανά φαινόμενα διαφόρων μορφών ρατσισμού και διακρίσεων, προσβλέποντας στην δημοκρατική συμμετοχή όλων των μαθητών και αποδίδοντας στο μέγιστο την αξία της εκπαιδευτικής ισοτιμίας, με ίσες ευκαιρίες εκπαίδευσης για όλους ανεξαρτήτως πολιτισμικής προέλευσης.

Κυρίαρχος σκοπός όλων των βαθμίδων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, δεν είναι η επιφανειακή και προσωρινή ίαση των φαινομένων ρατσισμού, αλλά η ουσιαστική προσέγγιση και αποτελεσματική αντιμετώπιση της «ριζικής» αιτίας των εν λόγω φαινομένων. Απόρροια των απαιτούμενων κατά

περίπτωση ενεργειών, θα είναι η ομαλή και απρόσκοπτη ένταξη των αλλόγλωσσων παιδιών στην ευρύτερη μαθητική κοινότητα, στοχεύοντας με σεβασμό στην ικανοποίηση διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών και προετοιμάζοντας με κοινά εκπαιδευτικά κριτήρια τους κοινωνικά ενεργούς πολίτες του αύριο.

Βιβλιογραφία

- Essinger, H. (1991). Interkulturelle Erziehung in multiethnischen Gesellschaften, in: *H. Marburger (Hrsg.), Schule in der multikulturellen. Gesellschaft, Ziele, Aufgaben und Wege interkultureller Erziehung*, Frankfurt a. M.
- Αυγέρη, Σ. (2010). *Διδακτικές προτάσεις με στόχο την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης στο μάθημα της Ιστορίας της Α΄ Γυμνασίου, Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων*, 16.
- Γκότοβος, Α. (2002). *Εκπαίδευση και Ετερότητα. Ζητήματα διαπολιτισμικής παιδαγωγικής*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Δαμανάκης, Μ. (1998). *Η Εκπαίδευση των παλιννοστώντων και αλλοδαπών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπεζάτη, Θ., & Θεοδοσοπούλου, Μ. (2006). *Στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και ο ρόλος της εκπαίδευσης ενηλίκων*. Αθήνα: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ).
- Νικολάου, Γ. (2009). *Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο: η αξιοποίηση και τα όρια της διαθεματικής προσέγγισης*, στο ΙΓ΄ Διεθνές Συνέδριο της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος, Ιωάννινα.
- Νικολάου, Γ. (2011). *Διαπολιτισμική διδακτική. Το νέο περιβάλλον-βασικές αρχές*. Αθήνα: Πεδίο.
- Παπάζ, Α. (1998). *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική*. Αθήνα: Περιβολάκι και Ατραπός.
- Πολέμη-Τοδούλου, Μ. (2005). *Η Αξιοποίηση της Ομάδας στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. τόμος Γ΄, Πάτρα: ΕΑΠ.
- Τσιμπουκλή, Α. (2012). *Δυναμική Ομάδας και Επικοινωνία στην Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.